

BOSHLANG'ICH TA'LIMDA INNOVATSIYALARNI JORIY ETISHNING O'ZIGA XOS IMKONIYATLARI

Eshmanova N.N., Matupayeva Sh.Z.
CHDPU katta o'qituvchisi

Tayanch so'zlar: ta'lim, boshlang'ich, tarbiya, innovatsiya, mazmun, bilim, shakl, tushuncha, ko'nikma, malaka, yondashuv.

Ключевые слова: образование, начало, воспитание, инновация, содержание, знания, форма, понятие, умение, квалификация, подход.

Key words: education, beginning, upbringing, innovation, content, knowledge, form, concept, skill, qualification, approach.

O'zbekiston boshlang'ich ta'lim tizimiga innovatsiyalarni tatbiq etish jarayoni 2017 yildan boshlab kuchaytirildi. Bundan maqsad boshlang'ich ta'lim jarayonining samaradorligiga tezkor erishishdir. SHu sababli bizning yondashuvimizga ko'ra, boshlang'ich ta'limga innovatsiyani kiritishda uning tajribadan o'tgan tiplariga asoslanish maqsadga muvofiq bo'ladi. Hozirgi zamon jahon pedagogikasida quyidagi innovatsion tiplarning tajribadan o'tganligi e'tirof etiladi:

Birinchi tip. Bu tipga binoan boshlang'ich ta'limning quyidagi jihatlariga yangilik kiritilishi kerak:

- boshlang'ich ta'limning maqsadi va mazmuniga;
- boshlang'ich ta'limning vositalari, metodlari va texnologiyalariga;
- boshlang'ich ta'limning o'qitish va tarbiyalash jarayoni shakllari va vositalariga;
- o'quvchilarning, o'qituvchilarning va maktab ma'muriyatining faoliyatiga.

Ikkinchi tip. Mazkur tipga ko'ra, boshlang'ich ta'limning quyidagi jihatlariga yangiliklar kiritilishi kerak:

- joylardagi va markazlardagi boshlang'ich ta'lim muassasalarining o'zaro aloqalarini bog'lash;
- boshlang'ich ta'limdagi barcha faoliyatni (o'qitish, tarbiyalash va h.k.) yagonalashtirish;
- boshlang'ich ta'lim tizimini yagona va tipik modulga aylantirish;

Uchinchi tip. Bu tipga ko'ra, boshlang'ich ta'limda quyidagilarga yangiliklar kiritilishi kerak:

- an'anaviy boshlang'ich ta'lim mazmunini butunlay o'zgartirish;
- boshlang'ich ta'limga turli xorijiy tajribalarni kiritish;
- boshlang'ich ta'limning asoslarni o'zgartirish.

To'rtinchi tip. Bu tipga ko'ra, boshlang'ich ta'lim jarayoniga quyidagi omillar hisobga olinib yangiliklar kiritilishi kerak:

- mamlakat, hududlar, shaharlar, tumanlar va qishloqlarning ehtiyojlarini ijtimoiy buyurtma sifatida qabul qilish;
- ta'limga oid yangi me'yoriy – huquqiy hujjatlarning qabul qilinishi;
- ilm-fanning inson to'g'risida yangi yutuqlariga erishganda;
- o'qituvchilarning ijodiy yangiliklari asosida.

Mazkur tiplarning amaliyotda qo'llanishi o'qituvchilar va ilmiy pedagog olimlarning tavsiyalariga binoan amalga oshadi. SHu sababli oliy pedagogik ta'lim jarayonida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilari boshlang'ich ta'limga innovatsiyalarni joriy etishning turli tiplarini o'zlashtirishi taqozo etiladi.

Boshlang'ich ta'limda innovatsiyalarni joriy etish uchun quyidagi omillar mavjud bo'lishi kerak:

- a) boshlang'ich ta'limga davlat moliyaviy xarajatlarining ko'p bo'lishi;
- b) boshlang'ich ta'limning me'yoriy-huquqiy asoslari mavjud bo'lishi;
- v) innovatsion fikrlovchi boshlang'ich sinf o'qituvchilari va murabbiylarining yetarli darajada bo'lishi;
- g) boshlang'ich ta'limni eng zamonaviy texnik jihozlar bilan jihozlanishi.

Boshlang'ich ta'limda innovatsiyani amalga oshirish ko'p hollarda o'qituvchilarning faoliyatiga bog'liq bo'ladi. Bu borada bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining innovatsion bilim, ko'nikma va malakalarini kuchayitirish maqsadida Chirchiq davlat pedagogika universiteti viloyatdagi maktablarda "Maktab-laboratoriya" innovatsion tizimini yo'lga qo'ydi. Mazkur tajriba keyingi yillarda butun Respublikamiz bo'ylab ommalashmoqda.

XX asrning 2-yarmidan boshlab dunyo mamlakatlari boshlang'ich ta'lim tizimida yangi innovatsion muassasalarni shakllantirish tajribalari yuzaga keldi. Bu o'rinda ana shu tajribalarning eng muhimlariga e'tiboringizni tortamiz.

1. Erkin boshlang'ich ta'lim maktabi. Bu innovatsion maktab Germaniyada tashkil etilgan bo'lib, u internat ko'rinishida faoliyat yuritiladi. Mazkur maktabda o'quvchilar erkinlik tamoyillari va fuqarolarning o'zaro hamkorligi natijasida o'qitiladi. Unda fanlar emas, predmetlar kurslarga bo'linib o'qitiladi.

2. Mehnat boshlang'ich ta'lim maktabi. Mazkur innovatsion maktab SHveytsariya, Avstriya va Rossiyada tashkil etilgan bo'lib, unda asosiy e'tibor o'quvchilarda mehnat ko'nikmasini shakllantirishga va ularni jahon xalqlari

madaniyatlari bilan tanishtirishga qaratiladi. Maktabda o'quvchilarning ixtiyoriyligi ustuvor hisoblanadi.

3. Ochiq boshlang'ich ta'lim maktabi. Bu innovatsion maktab Buyuk Britaniyada tashkil etilgan bo'lib, unda o'quv rejaları va dasturlari o'qituvchilar tomonidan individual ishlab chiqiladi. Asosiy e'tibor o'quvchilarning ijodiy fikrlashiga qaratiladi.

4. Yillik yangi boshlang'ich ta'lim maktabi. Mazkur innovatsion maktab AQSHda tashkil etilgan bo'lib, u butun yil davomida faoliyat yuritadi. Ayni paytda, o'quvchilar har 45 kundan keyin 2 hafta ta'tilga chiqishadi. SHu tariqa o'quvchilar butun yil davomida an'anaviy maktablardagidek soatlar hajmida sinfda bo'lishadi.

E'tibor berilsa, dunyoning har bir mamlakati o'z ehtiyojlari va imkoniyatlaridan kelib chiqib, boshlang'ich ta'limga innovatsiyalarni tatbiq etgan.

O'zbekiston sharoitida boshlang'ich ta'limga innovatsiyalarni tatbiq etish uchun quyidagilarga e'tibor berish maqsadga muvofiq bo'ladi:

- jamiyat talablaridan kelib chiqib boshlang'ich ta'lim asoslariga o'zgartirishlar kiritish;
- innovatsion texnologiyalar bilan qurollangan boshlang'ich sinf o'qituvchilari ko'lamini kengaytirish;
- boshlang'ich ta'limga innovatsiyalarni tatbiq etishni qat'iy monitoring qilib borish.

Shunday qilib boshlang'ich ta'limda innovatsiya mazmuni o'ziga xos xususiyatlarga egadir.

Adabiyotlar:

1. R.A.Mavlonova, D.Abdurahimova. Pedagogik mahorat. O'quv qo'llanma. – T.: Fan va texnologiya. 2012-yil.
2. Xoliqov A.A. Pedagogik mahorat. Darslik. – T.: "Iqtisod-moliya", 2011. - 425 b.
3. Begimqulov U.Sh. Pedagogik ta'lim jarayonlarini axborotlashtirishni tashkil etish va boshqarish nazariyasi va amaliyoti. //Ped. fanlari dokt. ilmiy dar. uchun diss. – T.: 2007.- 305 b.
4. Djumaeva S. Ijtimoiy va pedagogik nizolar: mohiyati va bartaraf etish yo'llari. //Metodik qo'llanma. – T.: Nizomiy nomidagi TDPU, 2011. – 82 b

РЕЗИОМЕ

shbu maqolada hozirgi kunda boshlang'ich ta'limda joriy etishning didaktik imkoniyatlari ko'p hollarda o'qituvchilarning faoliyatiga bog'liq bo'lganligi va bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining innovatsion bilim, ko'nikma va malakalarini kuchaytirish omillari tahlil qilinib, mazmuni ochib berilgan.

РЕЗИОМЕ

В данной статье проанализировано и раскрыто содержание того факта, что дидактические возможности внедрения в настоящее время в начальном образовании во многом зависят от деятельности учителей и факторов укрепления инновационных знаний, умений и навыков будущих учителей начальных классов.

SUMMARY

This article analyzes and reveals the content of the fact that the didactic possibilities of implementation currently in primary education largely depend on the activities of teachers and factors for strengthening innovative knowledge, skills and abilities of future primary school teachers.